

EVANGYÉLIOMI

PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Nyílt levél Bartha Mór sályii ref. lelkesz és szatmár-egyházmegyei képviselő urhoz.

II.

Felhozza tiszteletes ur jelzett cikkében, azon indokolást is mint lényeges és fontos okot a megoszlásra és szétválásra, hogy „a mit Debreczenben végeznek, Pusztá-Darócson nem változtathatják meg; vagy más szókkal a népes vagy tekintélyes egyházak az apró-cseprőkkel nem fogják megosztani soha is hatalmaskodásukat.“ — Ezen állításban és magyarázatban megvallom nem értem az összefüggést, mert legalább az én csekély nézetem és felfogásom szerint azon tétel: hogy a mit Debreczenben végeznek, Pusztá-Darócson nem változtatható meg, nem jelentheti azt, a minő értelmet más szókkal abból kihozni, annak t. ur tulajdonítani akar. S én legalább mostani fogalmaim szerint, nem is tudok oly egyházi alkotmányosságot és kormányzati rendszert képzelni sem, bármily új és új elemekből legyen az összealkotva, hogy a mit például az a felső tiszai egyházkerület Szatmáron elhatároz, azt Pusztá-Darócson vagy Sályiban meg lehessen változtatni; akkor nem lehet rendszeres igazgatás, ha a magasabb jogokkal felruházott testület végzéseit attól föltételeztetnek, vajjon elfogadtatnak s nem fognak-e megváltoztatni épen azok által, a kiknek érdekében hozattak. Hatalmaskodással pedig, épen nem lehet e téren a tiszántuli ref. egyházkerületet vádolni; mert az egyházmegyék autonómiáját a legnagyobb mérvben tiszteletben és sértetlenül megtartotta.

Majd így folytatja tiszteletes ur, az egyházkerület illetőleg a népesebb egyházak hatalmaskodását jellemezve: „sőt a nemes és méltányos felszólalás mellett nemtelen — méltánytalanul kikap Ugocsa esperese stb. stb. . . .“ Ez igen erős vád. Hogy ismerje az elfogulatlan ítélő, hova czéloznak e szavak, el kell mondanom az egész ügy lefolyását. — A tiszántuli ref. egyházkerület az 1875-ik évben 223. sz. a. egy küldöttséget bízott meg püspök ur elnöklete alatt, hogy az államsegélynek, az eddig követett módon kiosztása sok fáradsággal

járván és sok időt igényelvén, — az állandó segélyezést igénylő egyházak tekintetbe vételével, bizonyos tervet készítene, az egyházmegyéinkinti osztalékok meghatározására; mely véleményes javaslat, még mielőtt az egyházkerületi közgyűlés elé terjesztetnék, megvitatás végett az egyházmegyékre küldessék ki. Ez így is történt; a küldöttség tervezete az egyházmegyékre kiküldetvén, azok észrevételeiket arra megtették s azokat a legközelebbi egyházkerületi közgyűlésre fölterjesztették. — Természetesen voltak az egyházmegyék közt, melyek elfogadták teljes mérvben a küldöttség véleményét, mások bizonyos módosítások mellett; és ismét olyanok is voltak, melyek határozottan ellene nyilatkoztak; ez utóbbiak közé tartozott a máramaros-ugocsai egyházmegye; hanem míg a többi egyházmegyék mint a felső-szabolcsi, nagybányai és szatmári, minden szenvedély nélkül, nyugodtan és tisztelettel kifejtették indokaikat, hogy miért nem fogadhatják el a küldöttségi javaslatot, a máramaros-ugocsai egyházmegye véleményét oly modorban fejezte ki, hogy az ellen egy felsőbb testületnek, épen az alkotmányosság jól felfogott érdekéből tiltakoznia kellett. Ezen ügy tárgyalása alkalmával történt az, hogy az egyházkerületi elnökség jóakarattal figyelemztette és kérte a máramaros-ugocsai esperest, jövőben az ilyen kellemetlen összeütközések és félreértések előidézésének kikerülésére s a kellő örökösre, hogy a felterjesztések, vélemények vagy javaslatok, oly módon szerkesztessenek, a mely hang az egyházmegye és kerület erkölcsi tekintélyéhez és méltóságához egyaránt illő és méltányos. E volt az a nemtelen — méltánytalan kikapás, mely a hatalmaskodó egyházkerület jegyzőkönyvébe, rettentő például következő szavakkal lett bevezetve: „megjegyeztetik végre, hogy a beérkezett egyházmegyei vélemények közül, a máramaros-ugocsai egyházmegye nyilatkozatának hangja és modora felett, sajnálatát és nem helyeslését nyilvánítja az egyházkerületi közgyűlés.“ — (1876. júl. egyh. ker. gyűlés jegyz. könyv. 148. sz.)

Végre azon óhaját és reményét fejezi ki tiszteletes ur, hogy „a tiszántuli egységes egyházkerület „érett gyümölcs, le kell hullania“ s nyomán

uj, üde — a merev orthodoxia mohától ment egyházkerületeknek feltámadniok.“ Azt nem akarom vizsgálni, hogy az érett gyümölcs képet miként ohajtja tiszteletes ur — nyilatkozatai után ítélve — a jelenlegi tiszántuli egyházkerületre alkalmazni, legyen a kép használása t. ur vélekedése és meggyőződése szerint; mások előtt s állithatom a józan nagy többségre nézve, nem érett gyümölcs az, melynek t. i. más célja és rendeltetése már nem volna, mint pusztán a lomtárba tétel; sőt inkább nagy jövőnek és nagy feladatnak néz elé, melyet be kell töltenie és meg kell oldania, t. i. hogy a bizonytalanság és szédelés idején a magyar ref. egyházat az örvénybe sodortatástól visszatartsa; a hova juttatnák az indokolatlan tervezetések és szétszakadások, melyeknek előidézésében t. ur is épen fáradozik; hanem miután t. ur szerint az egész egyházkerületet a merev orthodoxia moha lepte meg, hogy a fogalmakkal és elnevezésekkel tisztába jöjjünk, ehhez van még némi mondani valóm.

A merev orthodoxia és azon irányzat között, melyet a tiszántuli ref. egyházkerület elfoglalt és nyilvánított p. o. az ugynevezett protestáns egylettel szemben, s érvényben tart a debreczeni főiskolában: igen nagy különbség van. Még abból, hogy valaki a Strauss Dávid álláspontját nem foglalhatja el, úgy az evangyéliomok eredetére, mint a hitelvek tekintetében, a mint azok az általa kiadott 1835-ben megjelent *Das Leben Jesu* és 184°/₁-ben irt *Die christliche Glaubenslehre in ihrer geschichtlichen Entwicklung und im Kampfe mit der modernen Wissenschaft*“ és legujabban világgá bocsátott *Der alte und der neue Glaube* című műveiben kifejtettek, nem következik, hogy azonnal egészen a Hengstenberg-féle irányzat és theologiai iskola hívéül tartassék. Még abból, hogy elismerjük, valljuk és tanítjuk, miszerint positivumok, megállapított hittételek és történelmi tények kétségtelen elismerése nélkül, a ker. vallásrendszer nem tárgyalható és fogható fel: épen nem következik, hogy a Vilmar, Philippi vagy Keil stb. nézetét és felfogását osztanók a hitelvek tárgyalásánál és megítélésénél. — S a tiszántuli ref. egyházkerület igen szabatosan és érthetőleg körvonalozta álláspontját a különböző theologiai felfogások és iskolák irányában, midőn 1873-ban a protestáns-egylet felhívására ekként válaszolt: „A protestantismusnak soha nem volt és nem lehet feladata, az irodalmi szabad vizsgálódást akadályozni; épen ennél fogva a tiszántuli ref. egyházkerület örömmel karolja fel mindazt, a mi a sz. íráson alapuló protestantismus, evangyéliomi vallás, vallás erkölcsi élet s ennek folytán az igaz felvilágosodás terjesztésére vezet; de egyszersmind kinyilatkoztatja azt is, hogy a magyar protestáns egyháznak s jelesen a reformált hitfelekezetnek ingatlan fenállását, épen a szabadság, felvilágosodás és humanismus érdekében okvetlenül szükségesnek tartja; és az egyház életét fentartani,

minden ezt veszélyeztető áramlat ellen megvédeni, elutasíthatlan kötelességének ismeri.“ (Lásd 1873. ápr. j. könyv 74. sz. a.). Hol van ezen nyilatkozatban a merev orthodoxiának kárhóztató és rideg hangja, elkésítő ítélete? Nem úgy fejezte-é ki magát a tiszántuli ref. egyházkerület, a mint azt egy oly magasabb erkölcsi testülettől méltán megvárjuk, hogy szabadságot biztosít és enged mindenféle törekvésnek, mindaddig, míg az egyház létalapjai meg nem támadtatnak; akkor kötelessége lévén az ellen határozottan felszólalni és tiltakozni.

Ugyan kérdem mit ítélne t. ur egy oly hittanszaki tanár felől ki így szólana hallgatóihoz: a természettudományok mai előhaladásával mint Vogt, Büchner, Moleschott, Häckel stb. művei igazolják, s a mai állítólagos művelt közönség nagyrésznél felfogása és ítéletével, az élő személyes istenség létezésében való hit össze nem egyeztethető; ennél fogva a ker. vallásnak alapelvei, az élő Istenben való tudat és meggyőződés, a váltság munkája és annak szükségessége vagy megtörténe, nem egyéb ábrándnál és költeménynél, melyeket ma már nekünk, a felvilágosodott korban, el kell vetnünk mint szükségtelen, a gondolkozást és szabad vizsgálódást korlátozó békókat? Vajjon lehetne-é ker. theologianak tartani azt, a mi mint tudományos rendszer ily elvek alapján kiképződne? Határozottan tagadom. Még Schenkel is, kit pedig t. ur épen nem tarthat a merev orthodoxia képviselőjének, azt a tételt állítja fel a theologiai tanárok eljárása és működésére vonatkozólag: „Von dem theologischen Lehrer muss allerdings gefordert werden, dass er auf den wesentlichen Grundlagen der Kirche steht, innerhalb welcher er lehrt, und ein Abfall von diesen Grundlagen würde ihn auch der Fähigkeit berauben, noch länger ein Lehramt in ihr zu bekleiden. Ein solcher Abfall wäre aber nicht ein Akt der Freiheit, sondern ein Akt der Willkühr. Der Betreffende wäre damit aus seiner lehramtlichen Stellung überhaupt herausgetreten, er hätte, wenn auch vielleicht nicht zugestandenermaßen, thatsächlich darauf verzichtet. Es giebt keine unbeschränkte Freiheit: das ist selbstverständlich. (Die Bildung der evang. Theologen für den praktischen Kirchendienst. Heidelberg 1863. 11-ik lap.)“ De meg soha sem szabad felednünk midőn a theologiai irányzatok vagy felfogások felett ítéletet mondunk, a mit Goltz mint fölvet fölállított: „Die Theologie ist kein Wissen bloß um des Wissens willen; sie arbeitet im Dienst der Kirche.“ (Die christlichen Grundwahrheiten oder die allgemeinen Principien der christlichen Dogmatik Gotha 1873. 2-ik lap). — Merev orthodoxiáról tehát a tiszántuli ref. egyházkerület és a debreczeni theologiai intézettel szemben vagy azok beszélhetnek, kik a merev orthodoxia jelentését és értelmét nem ismerik, vagy a kik nem vizsgáldtak a tiszántuli egyházkerület álláspontja és a debreczeni theologiai irányzat felett.

Végzem levelemet azon nyilatkozattal, melylyel kezdetem volt, hogy tervezhet, véleményezhet t. ur egész nyugodtsággal, higye el abban senki sem fog szétségtörést látni, csak indokai legyenek tiszták és őszinték, nem pedig gyanúsítók és alaptalanok. — Épen most olvasom — midőn levelemnek zárpontjára jutottam — a Protestáns Egyházi és Iskolai lapok folyó évi 46-ik számát, melyben „Egyházkerületeink rendezéséről“ dr. Ballagi Aladár urtól egy cikk jelent meg; s úgy látszik a t. ur lelkes indítványa is befolyással volt arra, hogy B. A. tervezetével előálljon; ezen cikk azonban más szempont és ítélet alá esik, mint a t. ur „Szatmár“-ban megjelent támadása a tiszántuli ref. egyházkerület ellen. B. A. főindokul a jobb és czélszerűbb igazgatás és kormányzásnak megvalósíthatását említi fel, a felső tiszai vagy tiszasza-moskői egyházkerület megalakulására nézve.

Gondolkozhatunk, tervezhetünk, de higgadtan, szenvedélyesség és minden gyanúsítás nélkül. Ne az engesztelhetlen gyűlölség szításával és annak alapján indítások meg a válóper azon egyházmegyék között, melyeket annyi évtized, annak sokszor küzdelmes és viharos napjai, egymáshoz mint testvéreket szeretettel kapcsolnak; egyik a másikat gyámolítva, támogatva és buzdítva kölcsönösen teljesítették kötelességüket, munkálták a magyarországi ref. egyház biztos és állandó fenmaradását; nagyon meg kell fontolni, hogy a helyzet az idők és körülmények helyes és józan feltogása csakugyan szükségli-e a különválást; vagy pedig igen is nagy szükségünk van az egyetértésre és együtttartásra!

Szeretet és egyetértés mindenekelőtt!

Debreczen, 1876. nov. 16.

Tóth Sámuel.

* * *

E levél kapcsában röviden ismertetnünk kell dr. Ballagi Aladár urnak tervezetét az alakulandó **felső tiszai vagy tiszasza-moskői** egyházkerületre nézve. Szatmár város körül mintegy 450 □ mföldnyi területen csoportosuló Szatmár, felső Szabolcs, Bereg, Ugocsa, Máramaros és Közép-Szolnok (csak a tasnádi, érmelléki és peéri járást számítva ide) megyék protestáns egyházaiból ohajtja B. A. ezen új egyházkerületet alakítani. Állana következő egyházmegyéből:

1. **Nagybányai** egyházmegye. Alakul a jelenlegi nagybányai esperesség 30 egyházából és az erdélyi egyházkerület deési egyházmegyéjének e tájon eső 3 anyaegyházából, t. i. Hagymás, Lápos, Koltó és Sáros magyar Berkesz. És így lenne ezen egyházmegyében 33 anya-, 59 leányegyház; 35 lelkész, 42 tanító, **16945** lélek.

2. **Szatmári** egyházmegye. Az e nevű esperesség 31 és a n.-bányainak azon 14 anyagyülekezetéből alakíttatik, melyek a Tiszáig terjedve Szatmáron túl északra fekszenek. — Lenne benne 44 anya-, 9 leányegyház; 52 lelkész, 67 tanító, **28154** lélek.

3. **Nagykárolyi** egyházmegye. Egy részét képezné a hasonló nevű esperesség 27 anyaegyháza; elszakíttatik 9; hozzácsatoltatik Közép-szolnokmegye tasnádi, peéri és érmelléki járásában levő 17 anyaegyház; eszerint állana 44 anya-, 26 leányegyházból; 44 lelkész, 53 tanító, **26111** lélekből.

4. **Tiszasza-moskői** vagy **gyarmatiegyházmegye**. A jelenlegi szatmári egyházmegye tiszasza-mos melléki 34 és a nagykárolyinak 9 egyházából alakítva, összesen

tehát 44 anya-, 1 leányegyház, 47 lelkész, 50 tanító és **28290** lélek.

5. **Felsőszabolcsi** egyházmegye. A jelenlegi 90 anyagyülekezetből 47 alkotná ezen egyházmegyét, mint a melyek Szatmárhoz közelebb esnek; ezenkívül 5 leánygyülekezet; összesen **25429** lélek, 53 lelkésszel és 48 tanítóval.

6. **Munkácsi** vagy **felső-beregi** egyházmegye. A beregi esperesség nyugat-északnyugati fele. — Összesen 32 eklézsia, 20 filiával, 32 lelkésszel, 32 tanítóval, **18375** lélekkel.

7. **Beregszászi** vagy **alsó-beregi** egyházmegye. A beregi e. m. kelet-délkeleti fele. 34 anya-, 9 leányegyház 39 lelkésszel, 37 tanítóval, **17716** lélekkel.

8. **Máramaros-ugocsa** egyházmegye. Marad a mint van. 33 anya-, 7 leánygyülekezettel, 31 lelkésszel, 40 tanítóval s **15246** főnyi népességgel.

E szerint a magyarországi ref. egyházkerületek népessége következő lenne:

Tiszántul ;	631,365	lélek.
Dunamellék ;	318,642	„
Erdély ;	313,895	„
Tiszáninnen ;	228,164	„
Dunántul ;	218,699	„
Felső-tiszai ;	176,766	„

Ezen felső-tiszai egyházkerület alakításának indokolásául felhossa B. A. ur, hogy „Homogén elemek egyesülnek itt, különszakadva a heterogen nagy és dus debreczentáji és alvidéki prot egyházaktól.“ „Mindennapi történet most és az volt hajdan, hogy a szegény egyházak a gazdagabbak által, részint a főiskolák, részint a központosított administratio érdekében csak kizsákmányoltatnak. S mind ennél fontosabb az a tapasztalati tény, hogy általában a mely intézkedés üdvös a nagy egyházakra nézve, rendszeren injuriosus a kis gyülekezetekre, melyek a rájuk nézve hátrányos határozatokat tűrni kénytelenek. Tehetetlenségök lesújtó érzetében méltán írják jegyzőkönyveikbe a sötét emlékü de nobis sine nobis szavait.“

Magához a tervezethez jelenleg érdemileg nem szólhatok, sokkal fontosabb és nagyobb horderejű kérdés, hogy a felett egyszeri elolvasás után, határozott és okadatolt véleményt nyilváníthatnék; mindössze az okadatolásra nézve van egy pár megjegyzésem. Hogy a szegény egyházak a gazdagabbak által bármimemű érdekében is kizsákmányoltatnának, ezt igazolva épen a tiszántuli egyházkerületben nem látom. Hiszen azok az állítólagos szegényebb egyházmegyék még több jogot és befolyást élveztek az egyházkerületi közgyűléseken, mint a népesebb és úgy vélt gazdagabb egyházmegyék p. o. a békésbányai e. megyének, mely 153,356 lelket számlál, az egyházkerületi közgyűléseken ugyanannyi szavazata van, mint a legkisebb egyházmegyének; s az egyházkerületi tisztviselők választásába míg Békésbányát 49 szavazattal foly be, addig a n.-bányai 42, n.-károlyi 35, m.-ugocsa 33, felsőszabolcsi 90 stb. szavazatot ad; pedig ezen 4 egyházmegyének együttvéve nincs annyi lélekszáma. — Az egyházkerületi közigazgatási költségeket is lélekszám szerint keltevé az egyházmegyéknek viselni, az 1859-ben meghatározott 4488 frt közigazgatási költségéből, a már többször megnevezett 6 egyházmegye mindössze 1182 frtot fedez, míg a békésbányai egymaga 834 frtot fizet. A segélyek bármimeműek legyenek is azok, a szegényebb egyházak és egyházmegyék által vétetnek igénybe — a mint a dolog természete kívánja — első helyen és legnagyobb mértékben; s bizonyára azok a gazdag egyházak a

mint a kétségtelen adatok bizonyítják, a szegényebbeknek állandó gyámolai voltak. — Az egyházkerület határozataiban és intézkedéseiben, a kis gyülekezetekre nézve injuriosus soha nem volt. — Különös, hogy a népesebb egyházak meg azt sürgetik, hogy a jogok és kötelességek gyakorlása, a népesség számával összhangzó arányba hozassék, és a nagyobb terhet viselő egyházak és egyházmegyék, a joggyakorlatban ne majorisáltasának a kisebb terhet hordozó, de a jog aránytalanul nagyobb mértékét élvező kisebb népességű egyházak és egyházmegyék által, mert a „jus et officium pari passu ambulat.“ Hát ezeknek nem méltányos és igazságos-é felszólamlásuk?*) T. S.

A magyarországi reformált egyház főtanodáinak évi értesítvényei.**)

(Folytatás.)

A gymnasiumi értesítők közül, a tanulók önmunkásságát jelző egyletek és önképző körök létezéséről és működéséről a következők szólnak és nyújtanak adatokat; ugyanis, a budapesti szerint az ott fenálló ifjusági önképző társulat a múlt évben 17 aranyat és egy ezüst forintot tűzött ki a maga körében 14 pályakérdés és feladvány megfajtására; a mely pályakérdések a történelem, magyar irodalom, élettart, költészet, műfordítás angol, francia és latin irodalom mezejéről vétettek s csak a latin műfordítás, Horac egy ódájának lefordítása nem talált pályázóra; a többi feladványok — kettő kivételével — szerencsésen is megfajtottak. Ugyancsak itt Budapesten s e g e l y e g y l e t i s van az ifjuság között, s 6 szegény ifjunak 8 hónapra át havonként 4—4 frt segély adatott; 2500 frt alaptökével rendelkezik.

A nagyenyedi főtanodában a gymnasiumi növendékek közül többen szorgalmatoskodtak az egész tanuló ifjuságra kitűzött pályakérdések megfajtése körül; nevezetesen bölcsészeti pályakérdésnél már egy első éves bölcsészethallgató (7-ik osztálybeli), görög irodalmi, természettani, élettani feladatok megfajtói között gymnasiumi növendékek neveivel találkozunk. — Majd az önképző körben is többen jutalmakra érdemesítették; a jutalmak történelmi tanulmányozásra, költői beszély, műfordításokra és szavallatra voltak kitűzve. Általában megjegyezhetjük, hogy a nagyenyedi főtanodánál, pályázatok, versenydíjak kitűzése által, minden főiskolánk között legnagyobb mérvben fokoztatik az ifjuság szorgalma és önbecsérzete. Még a rajz, szépírás, tornászás, zene, ének is, mind tárgyai voltak a pályázatoknak.

A kecskeméti gymnasiumban szinte ott találjuk a szépirodalmi önképző kört, mely a szépirodalom mezejéről vett 4 pályázati feladvány kitűzése és a szavallatban gyakorlás által élesztette s fokozta a szorgalmat és törekvést. — Ugyanitt gyorsírókör is van szervezve mintegy 30 taggal; s versenyírás volt rendezve mind a kezdők, mind a haladók részére. Nagyon szükséges egylet; vajha minden tanuló elsajátíthatná ez ügyességet a gymnasiumban, hogy így a felsőbb

*) Tekintve a prot. egylet hitgyengítő törekvéseit; tekintve a hitlapokat s a ref. egyház integritását védő Tiszántul ellen intézett hadjáratot; a területelszakítási indítványban mi sokan a „divide et vincas“ elvet sejtjük lappangani. Van más útja is a szegényebb egyházak segélésének, mint a pusztai területi és statisztikai külsőkre való támaszkodás. Szerk.

***) Lásd e lapok 40—44. számait.

tanulók képesítve lennének tanáraik előadásait egész pontossággal utánírni és jegyezni, a mint azt a külföldi egyetemek tantermeiben tapasztaljuk.

A pápai önképző körrel annyi közöltetik, hogy érdemkönyvének az év folyamában, több kitüntetés s dicsérettel jutalmazott szépirodalmi művekkel gazdagításán kívül, a tagok közül többen — kik közt gymnasiumi növendékek is voltak — küzdöttek a jutalomdíjakért, melyeket ez évben is a kör kitűzött; s a beérkezett s megbirált számos pályamű, a tagoknak szorgalmát s tehetségét kedvezően tünteti fel.

Sáros Patakön az Erdélyi-kör 54 taggal működött; pályakérdés volt 5; 2 a történelem köréből, majd beszély, jellemkép és műfordítás Homér Iliászából; két feladatra pályamű nem érkezett; a többi kérdések elég sikerrel megfajtottak. Van a gymnasiumi növendékeknek különálló olvasóegyletek is, mely 72 tagot számlált és 8 hirlapot illetőleg szakközönyt járatott.

A debreczeni értesítő nem ismerteti a gymnasiumi növendékek közt alakult vagy működött ifjusági egyleteket, s az akadémiai értesítőtől pótolhatjuk ki, hogy a gymn. tanulók jelentékeny számmal vetik részt a magyar irodalmi önképző társulat működésében, melynek 46 tagja volt a gymnasiumi két felső osztályból; nemkülönböztetve számban részt vett a gymnasiumi tanulóegylet az olvasó-egyletben, főiskolai ének- és zene-egyletben. Az 5-ik osztályban önálló önképző kör alakult és működött.

A kecskeméti, budapesti és debreczeni főiskoláknál különálló értesítőt bocsátott ki a gymnasium; a többi 3 középtanodánál együtt van az szerkesztve a főtanodáival. Ezen külön szerkesztett 3 gymnasiumi értesítő közül csak a debreczeni foglal magában két értekezést; egyik Nagy Pál tanártól; az anyagi természet alapelveiről; a másik Géresi Kálmán tanártól, a magyar őstörténelem forrásai és irodalma czimen. Mindkét értekezés tanári székfoglaló beszéd, melyeket az illetők 1874. okt. 11-én tartottak a főiskolai imateremben, midőn tanári hivatalukat ünnepélyesen elfoglalták.

Ennyit a gymnasiumi értesítőkről.

Gymnasiumaink működésére nézve nagyon czélszerű és szükséges intézkedés volna, — az egyöntetű eljárás biztosítása tekintetéből, — hogy léptettessék életbe a különböző tanintézetek tanárainak kölcsönös érültközése és tanácskozása. — Az erdélyi testvéri egyházkerülettel e tekintetben tanulhatnánk; ott nevezetesen minden évben a főiskolai tanároknak összejövetelök, gyűlésük van, a melyen megbeszéljük a teendőket, tudományos értekezések olvastatnak fel a tanügy terén felmerült nevezetesebb mozzanatok és eredmények felől. — Ezen tanári értekezletekre itt nálunk is nagy szükség volna, mert jelentékeny számmal vannak a vidéki kisebb gymnasiumok, melyeknek tanáraitra nézve nagy befolyással és hatással lennének azok.

A népiskolákat illetőleg majd mindenik egyházkerület gondoskodott már, egyházkerületi és egyházmegyei tanügyi bizottságok felállítása felől; ép oly mérvben szükség volna arra a középtanodai oktatás rendezése tárgyában is, hogy alakíttatnék egyházkerületenként közép és felsőbb tanodai tanügyi bizottság, a mely itélné és határozná meg, vajjon minden középtanodánkra van-e nekünk szükségünk s képesek vagyunk-e azokat mind fentartani? Mert a középtanodai oktatás lényege éppen nem azt igényeli, hogy minél több középtanodával birjunk, hanem hogy a mi gymnasiumunk van, az versenyképes legyen,

a czélnak megfeleljen, a tanügy emelésére és fölvirágoztatására szolgáljon. — E tekintetben is tehát egymás megértésére, egyesülésre és tömörülésre van szükség. — Az állami középtanodákra nézve kibocsáttatott a miniszter által a középiskolai rendtartás; sok jót tartalmaz magában s itt volna az ideje, hogy arra nézve is biztos megállapodás jönne létre a különböző egyházkerületi tanintézetek között; mert ha nem rendezzük ügyünket, tulszárnyaltatunk s a protestáns tanintézetek jó hírneve homályba borul.

Következnek tanítóképezdeink.

(Vége következik.)

B E L F Ö L D.

Szónoki képzés a budapesti ref. theol. intézetben.

E tanintézet belügyeiből mindeddig kevés került a nyilvánosság elé. Értesítőt még egyszer sem adott ki, tanrendjéről, tanáiról, növendékeiről, azok és ezek számáról, munkálkodásáról, egyszóval egész beléletéről azok kik az intézetben és a kerületen kívül állnak, hivatalosan is, magán uton is keveset tudhatnak. Talán féltették az ifju csemetét ültetők és ápolók a nyilvánosság szelétől derétől; talán izmosulni várták s teljes rendezettségének kedves hitével akarják ma vagy holnap a prot. közönséget meglepni: nem tudjuk, nem kérdezzük, mert most nem is akarjuk az intézet egész organismusát ismertetni. Az alig 20 éves intézet testének csak egyik lényeges tagját, a szónoki képzés módját szándékozunk a szíves olvasónak röviden bemutatni.

A szónoki képzés Budapesten is elméleti és gyakorlati. Amaz a szónoklás, főként az egyházi szónoklás elméletével ismertet meg, emez a szónoki művészet gyakorlatába vezet be; amaz a homiletikára tanít meg, emez szónokolni szoktat és képez.

Az egyházi szónoklat elméletére (homiletica) hetenkint négy óra van szánya egész éven át a harmadik évben. Alapos, rendszeres elméleti képzés, melynek értékét nagyban fokozza a világi szónoklatra való folytonos tekintet. Vinet, Hagenbach, Palmer stb. mesterek után egy rendszeres, világos fő tollából került ki azon kézirat, mely sajnálható, hogy mindez ideig hiában várja a sajtót. Általában a mi hazai prot. theologiai tanáraink kézikönyv-írási terméketlensége előttem megoldatlan rejtély; mert a bátrabbak példája megmutatta, hogy lehet kiadót találni, a jobb termékek kelete tanusítja, hogy theol. olvasó és irodalom-pártoló közönségünk mégis csak gyarapodik. A kritika pedig... ..lángeszt még soha tönkre nem tett.

A szónoklat elméletének, kitünő szónokok és szónoklat-remekerek alapos megismerése után a gyakorlati szónoklat mezején képeztetik tovább a leendő pap. Budapesten is van szónoklási seminárium, melynek czélszerű berendezése szakasztott mása a minap ismertetett nagy-enyedinek. Itt is irnak, itt is szónokolnak a theologusok predikációkat. Év elején textust kapnak, pár hét alatt dispositiót szerkesztnek s az év folyamán megállított sorban elpredikálják sokszor kinos vajadás első zsengejét. Az előadás formalis isteni tiszteleten történik, az intézet nagy termében, a gyakorlati tanár és az egész ifjuság jelenlétében. Az ifjuság énekel, néha quartettet is producál, a szónok imádkozik, predikál, áldást mond, szóval egész ref. cultust csinál, s mikor mindennek vége van, megkezdődik a kritika és az eszmecsere.

Minden predikációra valamelyik a harmad vagy negyed-évesek közül, kit a tanár nevez ki tárgy és képzettég szerint, írásbeli bírálatot készít, mit a cultus végeztével részletenkint felolvas. Tanár és tanulók szintén reflektálnak beszédre és bírálatra, ugyszintén az előadásra s rendszeren tanulságos eszmecsere-t támasztanak, miből magok és fiatalabb társaik is nem keveset profitiroznak. Az oly beszédet, mely kiállta a kritika tisztító tüztét, a közelebbi vasárnap délután szerzője a budapesti templomban mondja el, s e megtiszteltetés lesz fáradságának külső jutalma. A beszéd mely halva született, az ifjuság és a terem négy fala közt temettetik el.

Ezen seminarium mellett, melyben a harmad- és negyed-évesek a szereplők s rendszeren szombaton két órán tartatik, van másik egy órás szavallati seminárium szintén a gyakorl. tanár vezetése alatt. Ebben is részt vesz az egész theol. ifjuság, és pedig a homileták mint bírálók, az I. és II. évesek mint szavallók, kik betanult szónoklataik előadásában gyakorolják magukat. A homileták, kik hallgattak már homiletikát, bírálnak, véleményeznek, a tanár szintén, sőt alkalom szerint a hangsúly, arczjáték, taglejtés stb. törvényeiről tart gyakorlati előadást.

A mondottakhoz járul még két körülmény mint a szónoklati képzés hatásos eszköze. Egyik a legatióba járás, mely Budapesten is ép úgy meg van mint hazánk mindenik ref. főiskolájában. E régi prot. szokás, mely ez alakban az általam ismert európai prot. egyházakban sehol sem él többé, a mellett hogy jelentékeny jövedelmi forrás a jobbára vagyontalan theologusoknak, egyszersmind kitünő alkalom az iskola és az élet áthidalására, gyakorlati, valláserkölcsei és egyházi tapasztalatok tételére, de főként a leendő predikátor szónoki önképzésére. Pest a maga legatióit a kecskeméti és körösi iskoláktól kapta és most is ha theologusai nem fedeznek minden legatiót, e két iskola gymnasiái és tanítónövendékei küldetnek ki az illető egyházakba. Pest rendszeren 40—50 legátust küld ki, a többi 20—30-at Kecskemét és Körös látja el.

Végül jó alkalmat nyujt szónoki praxis szerzésére a főváros sokoldalú közélet. Az országgyűlés két házában, az akadémia és Kisfaludy-társaság ülésein, a számos hitfelekezetek templomaiban s az egymást érő közönnepélyeken sok első rangú szónokot, számos szónoki remeket hallhat egy tanulni szerető theologus. Az itt megfigyelt szónoki hév, elegancia, méltóság és fennszárnyalás oly alaki kellékek, melyek megszerzését egyetlen leendő predikátor sem örömezt mulasztja el. S ez megbecsülhetlen előnye a budapesti theol. intézet szónoki képzésének.

V á r a d i F.

Hálás nyilatkozat!*)

Midőn a debreczeni reformált egyház mélyen tisztelt egyházi tanácsa, nemes és buzgó intézkedése folytán kegyesen elhatározta, miszerint diszesen kijavított kis templomától fenmaradt négy kisebb és négy nagyobb templomablakát, és két kisebb, két nagyobb ajtóját, azon szegény egyházak javára — a melyek templomépítkezéssel foglalkoznak — nemes keblüleg ingyen felajánlotta; és midőn a nagy. egyházi küldöttség október hó 14-én tartott ülésében, a nagybányai ref. egyházmegyében levő batizi és kakszentmártoni templomépítkezéssel foglalkozó szegény egyházak javára vagy istenes czélra a nevezett templomi tárgyakat, egyházi kérvény útján, illető esperesti ajánlás és

*) Debreczen iránt.

püspöki véleményadás, pártfogás mellett, kegyesen adományozta; végre midőn a mélyen tisztelt debreczeni reformált egyház nagyt. és tekintetű elöljárósága ezen üdvös, jótékony czélú intézkedés által nemcsak saját egyházát vagy templomát építé s javítá ki, hanem más szegény egyházakat is Isten dicsőségére megsegített: fogadják a nagykegyességű pártfogók és ajánlók, jelesül: a debreczeni reformált nagytiszteletű s tekintetű egyházi tanács, egyházi küldöttség! Nagyt. Csanálosy György esprest és főtiszteletű Révész Bálint püspök urak, áldozattételükért, közbenjárásukért, a kakszentmártoni reformált szegény egyház legszentebb háláját, azon mély tisztelettel párosult nyilatkozatát, hogy istenes munkásságuknak, kegyes és nemes adományainak áldozata Istennek dicsőségére szolgáljon. — Engedje a minden áldás, erő és segedelem Istene és Atyja, hogy Debreczen városa, a mely jótékony intézeteiben, különféle iskoláiban annyi ezer meg ezer igaz honfiakat ápol, nevel a hazának, annyi ezer meg ezer hívő lelkeket a szent Sionnak, a Jézus Krisztus evangéliumának, örömet, reményt a szülőknek, hasznot, erkölcsi alapot a társadalomnak, minden véstől, minden időben, a mindenható isteni kegyelem által védelmezve legyen!

Mely legszentebb köteleességéből kifolyó hálás nyilatkozat után, mély tisztelettel maradtunk

Kakszentmártonban, 1876. nov. 15-én.

Az egyház nevében:

B o d n á r J á n o s,
kakszentmártoni ev. ref. lelkész.
E r d é l y i J ó z s e f,
egyházi gondnok.

K Ü L F Ö L D.

A Gusztáv Adolf-egylet

1876. évi szept. 12—14-ig Erfurtban tartott XXX-ik évi közgyűléséről.*)

(Folytatás.)

Miután még Lambs lelkész Elzász-Lotharingia, Le Fort genfi lelkész a svajci segélyegylet, dr. Voigt a poseni diaspora, Van Gruithuysen rotterdami lelkész a németalföldi G. A. e. részéről és érdekében szóltak volna, -- „Add tied legyen s maradjak“ ének és az Ur imájának elmondása az elnök által, 3¼ óraker véget ért az első napi ülés.

A „Kaisersaal“-ban azután közeledhez ültek a tagok és itt, valamint este Vogel kertjében társas vidámság közt különösen Fliedner madridi és Ergenzinger innsbrucki és Trautvetter cairói lelkész tartottak bizalmas körbe való elbeszéléseket illető egyházaikról.

Szeptember 14-én

8 óraker reggel vette kezdetét, szintén a kereskedői templomban, a nyilvános, határozathozó (beschliessende) ülés. Egyházi közös ének után Bieck consistoriális tanácsos és alelnök mondá el az alkalmi imát.

Első tárgy volt az 1874/75-ik évi számadás vizsgálásáról

*) Ajánljuk e megható leírás elolvasását, kivált a 3 egyház állapotjának rajzát a protestantismus barátjainak. Mily szép lenne, ha mi magyar protestánsok is p. o. az egyház megmentő Boeska István nevére bírnánk ily jótékony segélyegylettel! s az erősebbeknek szép alkalom is lenne gyengébb feleiket segíni! De ehhez szabad társulás kellene. Szerk.

szóló jelentés. A számadás kifogástalan lévén, dr. Lampe pénztárnok részére a fölmentés ki lett mondva.

Ezt követé az évi tudósítás feletti tanácskozmány. Rogge, potsdami udvari lelkész indítványa, melyszerint a hosszú évi tudósítás előre kinyomattassék, a gyűlés színhelyén kiosztassék és egy előadó által csak kivonatilag terjesztessék a gyűlés elé, — elfogadtatott. — Szükséges volt ez intézkedés, mivelhogy az évi tudósítás jelenleg is 5 nyomtatott ivre terjed és felolvasása sok időt fog el a gyűléstől.

Most következett a G. A. e. gyűlésének legfontosabb és legmeghatóbb teendője, a szeretet-adomány feletti határozás.

A szeretet-adomány czélja jelentékeny összeggel segíteni 3 közül egyik egyházon. E végre kijelenté most is minden egylet azon összegét, melylyel e célhoz járul; pl. Berlin 1000 márkát (500 frt), Stuttgart 900 m., a magyarhoni gyámintézet („e. e. e. gyámintézet“ az igazi czime) 178 m.

Az elbukó 2 más egyház részére is körülbelől 8280 márka jelentetett be. Stuttgart ide is 985 márkát, a központi bizottság 4800 márkát szánt.

Megjegyzendő még, hogy a versenyre kitűzött 3 egyház többé, ha elbukik is a versenyben, a szeretet-adományért nem folyamodhatik.

Natorp düsseldorfi consist. tanácsos előadá a 3 versenyző egyház jellemzését. Gros-Jeziory Posenben, Iglau Morvaországban és Innsbruck Tyrolban voltak kijelölve. Szerkesztő ur engedelmével bátor vagyok ez ügy részére kissé nagyobb tért kérni; az utóbbi leírásokban rövidebb leszek.

Nagy-Jeziory.

Ezen egyház fekszik az orosz-lengyel határon. 1860-ig tartozott Strzelno anyához; 32 helységben, 3211 lengyel katolikus körében számlál 1070—80 német ev. tagot. Az anyaegyház lelkésze otthon 5 ezer lelket szolgálván, csak minden négy hétben tarthatott reggeli istentiszteletet Jezioryban, azonban viszont a jezioryak a feneketlen, sáros utak miatt alig juthattak el koronként az anyaegyházba. Kellett tehát anyaegyházzá válnia, de teljesen szegény (blutarm). Segédlelkész tartására nagy erőfeszítés dacára is csak 90 tallért birt előteremtteni. Csupán az egyházi főtanács (Oberkirchenrath) 4 ezer talléros segélye mellett lett önállóvá s tarthatott állandó segédlelkészt. De ezen lelkész élete nyomor volt. Laka fenyo-fából összerótt ház, mely tapló-penész következtében romladozott. Gazdasági épületei a legnyomorultabb falusi emberével versenyzettek. A királyi kormány 600 tallért vetett ki a hivekre, hogy a lakot rendbehozzassák, de ezen összeg be nem hajtható. A lelkész és családja tengődik.

És a paplaknál még sokkal sürgősebb az istenháza. Az istentisztelet eddig alacsony, setétes iskolában lett megtartva, hol csupán 120 gyermek számára van hely. Ünnepeken fuladásig tömve a helyiség és ájulások majd minden vasárnap fordulnak elő. De ezen helyiség is fel lett mondva az egyháznak, mivelhogy abból községi iskola lett. Azért elkerülhetlen az imaház, vagy ha lehet, a templom építése. A sok evangélikus a lengyel kath. környezetben és a nyomorsújtotta egyház önrzétének emelése egyaránt kívánatosá teszik az építkezést s a hitsorsosok segélyét. Az egyházi főtanács 1500 frtot, a központi bizottság 150 frtot, más egyletek kisebb adományokat nyújtottak neki. De ennyivel még nem lehet templomot építeni. Legkisebb számításal 30—35000 frtba kerülne, kivált, mivelhogy nyomorában és elhagyatottságában építési alapot nem gyűjtött.

Teljesen szegénynek nevezhető Nagy-Jeziory. Nincs annak más szózata az önök szívéhez, mint ez: „Én szegény, megszorodott szívű asszony vagyok.“ De azt, a mit az Ur egykor az ő, külsőleg szorongatott és belsőleg kétségbeesett, egyiptomi szolgaságban nyomorgó népének mondott: „Mikor melletted elmentem, és láttalak véredben feküdni, akkor ezt mondtam téneked: „Neked élned kell!“ — Vajha ez bőségesen teljesednék a kassubi pusztá e szegény gyermekén is ott, hazánk legvégsőbb határán!

Ha Jeziory után

I g l a u

lép fel, mint versenyző, akkor — mondja Natorp előadó — egy pillanatra vissza kell önöket vezetnem a reformáció nagy napjaiba.

Iglau, egyike Morvaország hajdani „királyi városainak“ és most járási székhely, egyik főállomása az osztrák északnyugati vaspályának, Brünn fővárosa után a legnagyobb, 20,000 lakón felül számláló városa e koronaországnak és híres az ő, 1250-ben kelt bányatörvényéről. Mikor Luther hatalmas szava az osztrák hegyeken tulra is elhallatszott, akkor Iglau volt az első morva város, mely határozottan elfogadta az evangyéliomi tant. Itt működött 1522—24-ig a kitünő hitszónok és Luther barátja, P a u l u s S p e r a t u s, Augsburgból, Würzburgból, Salzburgból és Bécsből elüzetve, Iglauban és környékén történt áldásos működése után, az olmüci püspök által börtönbe vettve, a börtönben szerzé a felejthetetlen éneket: „Es ist das Heil uns kommen her“ („Az üdv immár érkezett“). Máglyára lett volna ítélendő, de sokak kérelmére csak száműzetett, de mint pomeraniai püspök Poroszországban mégis folytonos közlakedésben állott kedves iglauri hiveivel. 1525-ben végre Iglau városának összes tanácsa is elfogadta az evangyéliomot; követték ezt azután valamennyi morva városok, úgy hogy S t o l z h a g e n költö énekelheté Morvaországról:

„Oh te boldog ország, rég gazdagon áldva ezüsttel,

Most tied a tiszta vallás aránya is!“

A protestantismus első százada Iglau történetének is képezé fénypontját. De a 30 éves háboruban Iglau ostrom alá vétetvén, kénytelen volt meghódolni, II. Ferdinánd parancsára elvették a protestánsok templomai, iskolái és mindennemű alapítványai, papjaik elűzettek és 1625-tel — tehát 100 évvel az evangyéliom elfogadása után — kezdetét vette a jezsuiták és kapuczinusok borzasztó munkája. Visszatérés a katholicismushoz, börtön vagy száműzetés volt a jelszó. Legtöbben nyulnak a vándorbot után. 1626-ban a protestantismus kiirtása Iglauban és egész Morvaországban már bevégett tény volt. Még a titkos protestánsok is mindinkább fogytak ugyanannyira, hogy még az 1781-iki esztendő (a türelmi pátenis éve) sem hozott kikeletet Morvaország részére. A helyett azonban szász és porosz ev. posztószölvők merészkedtek egyenként Iglauban megtelepedni és szokásba vették, hogy évenként legalább egyszer elzarándokoljanak a 3 mérföldnyi távolban fekvő csehországi Humpoleczbe, hogy ott az ev. imaházban őseik istentiszteletében (habár idegen nyelven folyt is) részt vehessenek. — Végre 1824-ben csatlakoztak a bevándoroltak a brünni ev. egyházhoz és megnyerték azon engedményt, hogy a brünni lelkész évenként kétszer Iglaubá mehessen, az 50 házas és ugyanannyi nőtelen polgári és a 60 katonai személynek épületére istentiszteletet tartandó. A városi tanács átengedé e célra a régi Szent-Györgykápolnát és 1824. decz. 8. azon évfordulati napon, melyen 300 év előtt Paulus Speratus Iglaut elhagyta volt, tartatott benne

az első istentisztelet. Fájdalom e kápolna a hozzátartozó birtokkal együtt egy magánzó kezére szállt, ki a lakbért annyira felcsigázta, hogy az egyház előjárója, Müller Frigyes, saját pénzén egy kis imaházat épített inkább s ezt bérért átengedte az egyháznak, — és ez még most az istentiszteletre szolgáló helyiség.

De milyen e házacska állapota 40 évi használat után? — Félreeső, ronda helyen fekszik, nedvesség és penész miatt késő ősszel és télen, egészségi tekintetknél fogva, nem használható. Ezért kellett templomépítés után látni. A város igen szép helyet engedett át e célra oly feltét mellett, hogy 5 éven belül építés törtéjék rajta, különben visszaszáll a telek a városra. Ezen 5 év 1875. szept. 5. telt le.

De honnan kerüljenek e célra a segédeszközök? 600 frt volt 1870-ig a 120—130 lelket számláló és leginkább iparosokból álló gyülekezetnek összegyűjtött vagyona és ezen összeg is elveszett annál, kire azt bizta az egyház. Egy Paulus Speratus-ról szóló füzete Trautenberger brünni lelkésznek ismét helyre-pótlá a veszteséget. Segélyérti szózatok indítottak kifelé és mint Noé galambjának csőrében, hozzájuk is eljutott az ev. testvérszeretet egy-egy olajágacska. — Mindemellett azonban 1875-ig még csak 6000 frtot tett az építési tőke egy 14,500 frtos költségvetéssel szemben. Mult évi aug. 17. végre letették a templom alapkövét. Ritka erélylyel folyt a munka és tél előtt tető alá került.

Ezzel a 6000 frt el is fogyott. A hivek ujra adakoztak, a város, egyes kath. és izraelita polgártársak segítették az egyházat, a G. A. e. szinte és ez év márcziusában 10 ezer forint volt szerződés értelmében fizetendő. Azonfelül belfelszereléssel együtt még 7 ezer frttal emelkedett a költségvetés és így kerekszám 14 ezer frt deficit előtt áll az egyház.

Honnan vegye e nagy összeget? Befejezetlen maradjon-e a templom, romlodozzék-e az egyház elleneinek kárörömére és az evangyéliomi felekezet gyalázatára? Szeretet-adományunkkal ne tegyük-e lehetővé, hogy az iglauriak, a majdan bevégett Pál-templomban énekelhessék az ő Páljoknak énekét: „Az üdv immár érkezett!“

De ugyanigy számít az önök testvéri szeretetére Tyrol fővárosa,

I n n s b r u c k i s.

Tudjuk, hogy a 16-ik század világrázó szelleme a hóborította alpesi országra is árasztá ragyogó fényét; de sehol nem sikerült annyira a reformatio kiirtása, mint azon országban, mely magát „a hitegység kősziklájának“ nevezi, annyira, hogy fölöslegesnek tarták itt a II. József-féle türelmi pátenis hivatalos kihirdetését.

De az ujabb idő megnyitá ez országot az evangyéliom előtt. A vasuti sinek tiszte volt, hogy vas karjaikkal öleljék át „a hitegység mezejét“ is és ezzel törjenek utat az evangyéliomi igazságnak. Építészeti munkások, mérnökök, építészek és vasuti hivatalnokok Németországból és Schweiczból, kik a Brenner-pálya építésével voltak megbizva, ev. egyházat alapítanak Innsbruckban. Egy bécsi pap által 1863. ápril 19-kén végezett keresztelés alkalmat szolgáltatott az első istentiszteletre Innsbruckban és ezt követé egy önálló egyház létesítésének törekvése. Az országgyűlés ugyan megkísérlé e mozgalomnak csirájában elfojtását, mikor indítványozta: 1) hogy Tyrolban jövőben sem alakulhat meg a katholicus egyház, 2) hogy a privat vallásgyakorlat megengedtessek, 3) hogy a nem katholicusok birtokképes-

sége korlátoltassék. Daczoltak a kormánylyal és Pio Nono megáldotta ezért a tyroli zarándokokat.

Bele kellett tehát nyugodni a privat vallásygyakorlatba. Meghozatták havonkint egyszer a salzburgi papot, alapítottak községi könyvtárt, létesítettek közös pénztárt a lelkész utikölt-ségei pótlására, összeköttetésbe léptek a vidéki hivekkel, — szóval, a kis sereg buzgóan teljesítette ev. egyházi hivatását.

Mindemellett, aki tehette, csakhamar elhagyta Innsbruckot, a türelmetlenség e helyét; sok gyermek katolikusknak lett kereszteltetve; a kórházak ápoljtjai gyakran áldozatul estek a térítésnek; a halottak gyakran állatok módjára éjjel, ima és áldás nélkül kapartattak be a temető valamely rejtek helyébe. Ezen külső nyomáshoz járult még belső meghasonlás azon kérdés miatt: „Vajjon Salzburgtól függő segédlelkészi állomás avagy pedig önálló egyház alakittassék-e az 1868. május 25-iki inter-confessionalis törvény alapján?” És ha felgondolják önök, hogy a világos törvény daczára 7 álló esztendeig kelle az alakulhatási engedély után várni, akkor megfoghatják azon rendithetlen állhatatosságot, mely e cél elérésére megkivántatott.

Az 1875-ik év karácsony estéjén érkezett meg végre a ministerialis végzés, hogy az 1866. ápril 7. tyrol törvény értelmében nincs ok az ellen, hogy Meránban és Innsbruckban ev. egyházközségek létezessenek. Távirati uton értesült a közép-ponti bizottság e becses karácsoni ajándok felől. Utána Ergenzer Gyula hivatott meg Bécsből papnak.

De mennyi akadály gördült még ekkor is az alakuló egyház elé. A klerikálisok földig alázó gunyolódása, az országgyűlés tiltakozása, utóbb csak háborgatása mind késleltették az egyház elismertetését. Háromszáz lélek közül csupán 40 adakozhatott 377 frt 60 krt.

Templomépítés szükséges; mert jelenleg egy félreeső vendéglő táncztermét kénytelenek a hivek használni, mivelhogy ev. istentiszteletre senkisésem akar lakást kiadni. — Avagy nem kívánja-e a protestantismus becsülete, hogy e gyülekezetnek méltó temploma legyen? nem kell-e a 16 iskolaköteles, a lelkész számára, talán mindhárom célra együtt helyet készíteni? Az egyház már eddig is 8 ezer forintot törlesztett egy 13 ezer forinton vett telek árából. Azonban a szerény építési költségvetés 80 ezer forint, az egyházi pénztárban pedig már csak 3500 frt található. Szükséges még a papi dotáció előteremtése. Eddig a papi fizetésről a G. A. e. és a bécsi egyházi főtanács gondoskodott; de ezen járulékok idővel el fognak maradni.

És így mindenfelé nagyok ez ifju egyház szükségletei és csak úgy léphetett fel a világ és ellenségei előtt, hogy érezte, miszerint Istentől vett missiót teljesít e helyen. E missió saját épületökön kívül az országban elszórt hiveknek gyűjtésében utazó predikátora által; általán az evangyéliom világosságának bevitele az ettől épen nem vonakodó hitegység országába, hol még hihetetlen dolog, hogy a protestánsok is kereszténynek legyenek. E missiójukban hisznek az innsbrucki testvérek, avagy miattunk csalódnak e hitőkben? Avagy Innsbruck nem fájdalom és örömnök magzatja-e, melyet az Ur együletünk szívére fektetett, hogy szeretettel tegyünk előtte bizonyosságot erről: „Ha egy tag szenved, vele együtt szenved minden többi tag és ha egy tag dicsővé lesz, vele örvendenek mind a többi tagok!”

Natorp ez előadása után megtörtént a szavazás, mely szerint esett Nagy-Jezioryra 10, Iglaura 13, Innsbruckra 95 szava-

zat és így Innsbruck nyerte el a szeretet-adományt 16,900 márkát (8450 frtot).

Megható szavakban mondott erre hálát Ergenzinger innsbrucki pap. Más követek viszont bejelentettek adományokat az elesett egyházak javára.

Azután kihirdette elnök azon egyházak neveit, kik a tegnapi szent edényekkel és egyházi felszerelésekkel meg lesznek ajándékozandók. Utóbb pedig az osztrák jubilaumi adomány gyűjtésének indítványa határozatilag elfogadtatott.

(Folyt. köv.)

L á n g A d o l f.

K Ü L Ö N F É L É K.

N.-K ö r ö s. A nagy-körösi ref. egyházban néhai Mészáros Zsigmond elhunyt folytán üresedésbe jött főgondnoki hivatal folyó hó 19-én tölthetett be. Ezen állásra szavazattöbbséggel, az erélyességéről s ügybuzgalmáról ismert Ádám László, eddigi helyettes főgondnok lett megválasztva. Az egyháztagok kiváló érdeklődést és részvétet tanusítottak a választás körül, melynek illetén megtörténte után szép reményeket csatolnak az új főgondnok jövő működéséhez.

H ú s z ü n n e p i és alkalmi predikációja néhai Kovács József n.-korpád h. h. lelkipásztorának, kit Eüdokia irói néven is ismerünk, épen most jelent meg Debreczenben ifj. Csáthy Károly könyvtárusnál, ára 1 frt 20 kr. — Bővebben szólándunk róla, addig is a vallásos szellemnek maradandó becsü ezen művére felhívjuk a figyelmet.

(Halálozás.) P e t r i k J á n o s J a k a b ev. theologiai tanár s magyar hitszónok Sopronban élete 63-ik évében nov. 12. elhunyt. Áldott legyen emlékezet!

C h a t e a u b r i a n d m a g y a r u l. Chateaubriand klasszikus műve „A keresztényesség szelleme“ III. és IV. kötetére előfizetést hirdet fordítója Gubicza István s. lelkész s gymn. tanár. Az előfizetés 2 frt 50 kr. jövő év jan. 1-ig Szarvasra jelzett jeles fordítóhoz küldendő. A 4 kötet ára az előfizetőknek 4 frt.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.

Pályázat

a nagykun-karczagi ref. egyházban halálozás által megürült **organista-kántorságra**. Évi fizetmény: 210 frt készpénz; 16 köből buza és 16 köből árpa az egyház magtárából, 10 sor szőlő, 12 hold föld két tagban, 2 öl tüzifa; addig míg az egyház természetben lakhelyet adhatna 100 frt évi lakbér; praedicationis halottól 1 frt, énekszóztól 50 kr; halottak száma évenként 400 körül. — Kötelezettség: a templomban és temetéseknel szokott szolgálatokon kívül, hetenkint 3 órai műénektanítás a helybeli ref. algymnasiumban.

A pályázók felszerelt folyamodványukat tiszteletes Madarász Imre ref. lelkész urhoz, mint a ref. egyháztanács elnökéhez küldjék be f. évi decz. 8-ára; próbára pedig a következő vasárnapra, azaz decz. 10-ére jelenjenek meg, elszállásolásukról az egyház gondoskodni fog. — Karczag, 1876. nov. 12.

2—3

A ref. egyháztanács.